

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/35/2000

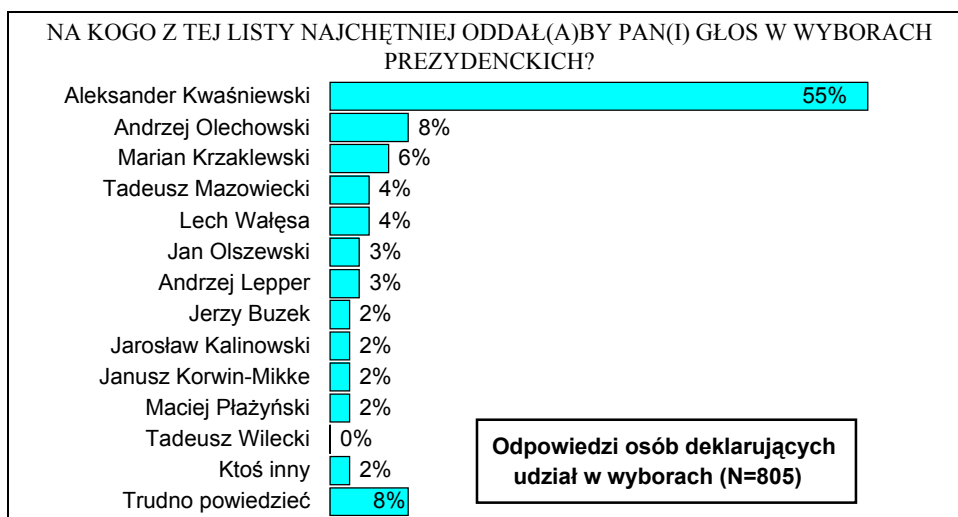
POLACY O WYBORACH PREZYDENCKICH

KOMUNIKAT Z BADAŃ

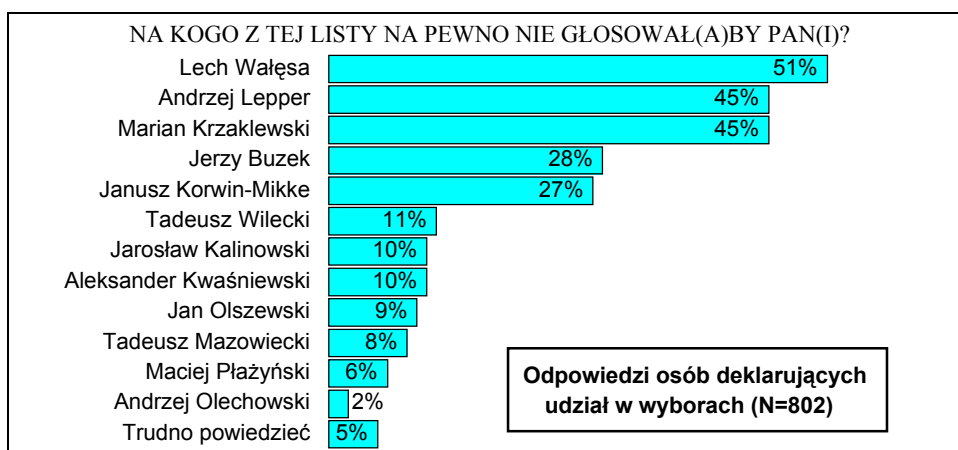
WARSZAWA, LUTY 2000

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- Aleksander Kwaśniewski uchodzi wśród Polaków za niekwestionowanego faworyta tegorocznych wyborów prezydenckich. Blisko trzy czwarte ankietowanych (71%) jest przekonanych, że wygra on wybory. Szanse na zwycięstwo, jakie badani dają jego potencjalnym kontrkandydatom, są minimalne. W sumie tylko 6% ogółu respondentów zakłada przegraną Aleksandra Kwaśniewskiego i typuje na zwycięzców innych kandydatów.

- Wielkość elektoratu, jaki jest w stanie zmobilizować każdy z ewentualnych kontrkandydatów Aleksandra Kwaśniewskiego, przynajmniej na razie nie wydaje się zbyt duża. W hipotetycznej II turze wyborów obecny prezydent zdecydowaną przewagą głosów wygrywa ze wszystkimi uwzględnionymi w naszym sondażu politykami. Stosunkowo największe, ale zarazem prawie takie same szanse w rywalizacji z Aleksandrem Kwaśniewskim, mają: Tadeusz Mazowiecki (21%), Andrzej Olechowski (20%), Marian Krzaklewski (19%) oraz Jerzy Buzek (19%). Nieco mniejszy elektorat są w stanie zgromadzić Maciej Płażyński (17%), Jan Olszewski (17%) oraz Lech Wałęsa (15%).

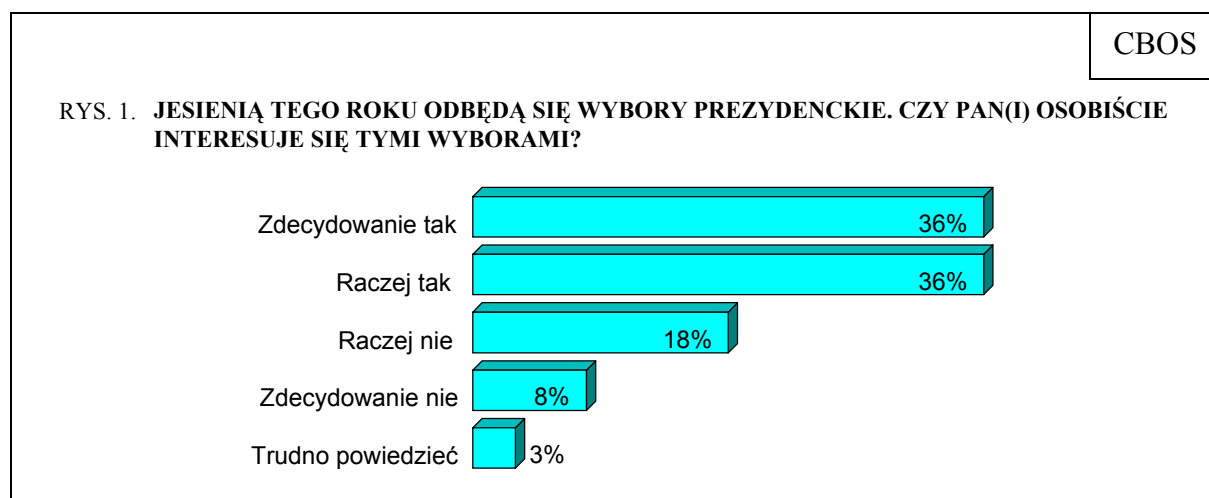

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wymienić trzy nazwiska.

Wybory prezydenckie, choć ich termin ciągle wydaje się dość odległy, zbliżają się nieubłaganie. Coraz częściej kwestie związane z wyborami pojawiają się w publicznych dyskusjach, a także rozważaniach polityków. Ostatnio na temat wyborów wypowiedział się m. in. Lech Wałęsa, starając się nakłonić działaczy AWS do szybszego wytypowania kandydata na prezydenta. W jednym z ostatnich sondaży¹ pytaliśmy ankietowanych o niektóre kwestie związane z nadchodzącymi wyborami. Uzyskane wyniki można jednak interpretować wyłącznie jako odbicie aktualnego stanu opinii i kształtu sceny politycznej na obecnym etapie kampanii wyborczej. Oficjalne zgłoszenie kandydatów oraz przebieg kampanii z pewnością zmienią obecny rozkład preferencji.

ZAINTERESOWANIE WYBORAMI PREZYDENCKIMI I DEKLARACJE UCZESTNICTWA

Mimo że do wyborów prezydenckich pozostało jeszcze wiele miesięcy, a lista kandydatów, na których będziemy głosować, długo jeszcze będzie otwarta, już dziś swoje zainteresowanie nimi deklaruje zdecydowana większość badanych (72%). *Désintéressement* wobec wyborów zgłasza zaś nieco ponad jedna czwarta uprawnionych do głosowania.

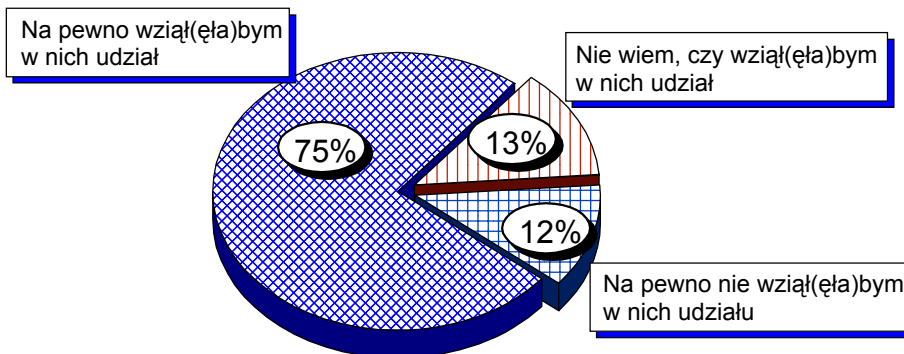

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (116) przeprowadzono w dniach 13-18 stycznia 2000 na 1075-osobowej reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłej ludności Polski.

Co zrozumiałe, na obecnym etapie przygotowań do wyborów stosunek do nich związany jest przede wszystkim z zainteresowaniem polityką oraz posiadaniem sprecyzowanych poglądów politycznych. O ile wyborami interesują się niemal wszyscy śledzący na bieżąco wydarzenia polityczne, a także zdecydowana większość badanych potrafiących określić swoje poglądy w tradycyjnych kategoriach lewicowości i prawicowości, o tyle wśród osób niezainteresowanych polityką lub niemających jednoznacznie określonych poglądów interesuje się nimi mniej niż połowa (odpowiednio 40% i 48%). Zainteresowanie najbliższymi wyborami wiąże się także, choć w mniejszym stopniu, z charakterem deklarowanych poglądów politycznych - częściej interesują się nimi respondenci o orientacji lewicowej niż osoby określające swoje przekonania jako prawicowe. Brak zainteresowania wyborami zgłasza więcej niż co piąty ankietowany utożsamiający się z prawicą (22%), podczas gdy tego rodzaju deklaracje składa tylko co ósmy identyfikujący się z lewicą (13%).

Rejestrowany w sondażach poziom zainteresowania wyborami świadczy przede wszystkim o znaczeniu, jakie w przekonaniu badanych ma to wydarzenie polityczne. O randze wyborów prezydenckich świadczą również zapowiedzi udziału w nich składane przez respondentów. Chęć uczestniczenia w wyborach prezydenckich, gdyby odbywały się one teraz, zapowiada 75% ankietowanych, a więc jest to odsetek większy niż deklarujących zamiar głosowania w wyborach parlamentarnych, gdyby miały one miejsce obecnie (w styczniu udział w nich zapowiadało 63% ankietowanych). Oczywiście nie należy się spodziewać, że faktyczna frekwencja będzie równie wysoka. Podobnie duży odsetek osób deklarujących udział w wyborach prezydenckich nawet na wiele miesięcy przed ich terminem nie jest czymś niezwykłym. W styczniu '95, a więc tak jak obecnie - na dziesięć miesięcy przed głosowaniem, zapowiedzi ankietowanych kształtowały się niemal na takim samym poziomie (74%).

RYS. 2. **GDYBY W NAJBLIŻSZĄ NIEDZIELĘ ODBYWAŁY SIĘ WYBORY PREZYDENCKIE, TO CZY WZIAŁ(ĘŁA)BY PAN(I) W NICH UDZIAŁ?**

Udział w tegorocznych wyborach, podobnie zresztą jak i w innego rodzaju głosowaniach, częściej deklarują mężczyźni niż kobiety. Deklaracjom uczestnictwa wyraźnie sprzyja także wyższe wykształcenie i, co się z tym wiąże, wyższe niż przeciętnie dochody na osobę w rodzinie, a także dobre oceny własnych warunków materialnych. Stosunkowo najliczniej swój udział w nadchodzących wyborach zapowiadają respondenci w wieku od 35 do 54 lat, rzadziej osoby młode (do 34 roku życia) oraz najstarsi badani. Na wybory prezydenckie częściej wybierają się mieszkańcy wielkich aglomeracji niż mniejszych miejscowości czy wsi. Wśród grup społeczno-zawodowych swój udział w głosowaniu najliczniej zapowiadają przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (90%), pracownicy fizyczno-umysłowi (85%), a także rolnicy (86%), rzadziej - osoby pracujące na własny rachunek (77%) oraz robotnicy wykwalifikowani (74%). Stosunkowo najczęściej rezygnację z udziału w wyborach deklarują natomiast osoby bierne zawodowo: renciści, bezrobotni oraz gospodynie domowe.

Deklaracje uczestnictwa w wyborach najsilniej różnicuje zainteresowanie polityką, a także posiadanie wyrobionych poglądów politycznych oraz określonych sympatii partyjnych. Podobnie jak w przypadku zainteresowania wyborami, również udział w nich nieco częściej zapowiadają osoby o orientacji lewicowej (86%) niż prawicowej (80%).

Tabela 1

Gdyby w najbliższą niedzielę odbywały się wybory prezydenckie, to czy wziął(ęła)by Pan(i) w nich udział?	Potencjalne elektoraty ugrupowań politycznych					Niezamierzający brać udziału w wyborach parlamentarnych
	UW	SLD	PSL	AWS	pozostałe partie	
	w procentach					
Na pewno wziął(ęła)bym w nich udział	96	96	94	92	89	56
Nie wiem, czy wziął(ęła)bym w nich udział	4	0	2	7	3	28
Na pewno nie wziął(ęła)bym w nich udziału	0	5	5	1	8	16

JEDEN KANDYDAT PRAWICY CZY KILKU?

Rozważania i dyskusje na temat konieczności wystawienia w najbliższych wyborach prezydenckich jednego wspólnego kandydata ugrupowań prawicowych mają już swoją długą historię. Lider AWS Marian Krzaklewski jeszcze niedawno uzależniał swój start w wyborach od tego, czy uda mu się uzyskać poparcie wszystkich ugrupowań prawicowych. Tymczasem na scenie politycznej pozostaje coraz mniej ugrupowań prawicowych, które mniej lub bardziej oficjalnie nie zgłosiłyby już swoich własnych kandydatów. Niewątpliwie w przypadku wielu małych partii prawicowych (w tym także wchodzących w skład AWS) udział w wyborach prezydenckich, poza osobistymi ambicjami ich liderów, jest szansą zaistnienia na scenie politycznej i wylansowania nazwisk najważniejszych działaczy w kręgu szerszym niż tylko środowisko przyjaciół politycznych. Stąd pojawiające się coraz częściej, niekiedy dość egzotyczne, kandydatury polityków mających ambicję uczestniczenia w wyborach, mimo realnie niewielkich szans na przejście do ich II tury, nie mówiąc już o wyborczym zwycięstwie.

Natomiast wciąż bez jednoznacznych deklaracji co do przyszłego kandydata w wyborach pozostaje najważniejsze ugrupowanie prawicy, czyli współrządząca AWS. Mimo wcześniej składanych zapowiedzi, grudniowy zjazd „Solidarności” nie przyniósł żadnych

rozstrzygnięć, zarówno w kwestii podejmowania prób porozumienia na prawicy oraz wyłonienia wspólnego kandydata, jak i możliwej kandydatury szefa AWS. Wariant inny niż dotąd proponowane, polegający na wystawieniu kilku kandydatów prawicy, zgłosił były prezydent Lech Wałęsa, co nie spotkało się jednak z dobrym przyjęciem i ta wersja strategii wyborczej nie stała się przedmiotem szerszej dyskusji. W dalszym ciągu sprawa kandydata prawicy - nawet rozumianego jako wspólny kandydat tylko ugrupowań tworzących AWS, nie mówiąc o szerszym spektrum ugrupowań centroprawicowych (np. w ramach koalicji rządowej) - pozostaje w stanie zawieszenia. Zgodnie z kolejnymi zapowiedziami, jakichś rozstrzygnięć w tym względzie opinia publiczna może spodziewać się dopiero w kwietniu.

Jakie są oczekiwania społeczne w tym zakresie? Czy w najbliższych wyborach prezydenckich powinno być wielu kandydatów prawicy czy też jeden? Jakich rozstrzygnięć oczekuje elektorat prawicowy?

Preferencje badanych w kwestii: jeden czy kilku kandydatów prawicy w wyborach są obecnie dokładnie podzielone. Niemal jedna trzecia ankietowanych opowiada się za porozumieniem na prawicy i wyłonieniem wspólnego kandydata, zbliżony odsetek optuje za tym, by było ich kilku. Równie liczna jest grupa osób deklarujących obojętność w tej sprawie.

Tabela 2

Czy Pan(i) osobiście wolał(a)by, aby w tych wyborach:	Wskazania respondentów według terminów badań	
	IX 1999	I 2000
	w procentach	
- startował jeden wspólny kandydat prawicy (ugrupowań prawicowych)	35	32
- startowało wielu kandydatów ugrupowań prawicowych	16	30
Jest mi to obojętne	40	33
Trudno powiedzieć	9	5

W porównaniu z ubiegłorocznym pomiarem dość wyraźnie wzrosła liczba zwolenników opcji, by z prawej strony sceny politycznej wystartowało w wyborach wielu kandydatów. Niewątpliwie zmiana ta jest sygnałem, że tego rodzaju scenariusz wraz z upływem czasu i brakiem postępów w wyłanianiu wspólnego kandydata (o czym upewniać może dodatkowo pojawienie się już kilku mniej lub bardziej oficjalnych kandydatów paru ugrupowań prawicowych) jest dla badanych coraz mniej realny.

Co zrozumiałe, wspólnego kandydata, a więc silnego, bo popieranego przez większość ugrupowań reprezentujących opcję prawicową, częściej niż inni życzyliby sobie badani utożsamiający się z prawicą. Wprawdzie w tej grupie strategia ta jest ciągle znacznie popularniejsza niż wariant zakładający wystawienie przez różne ugrupowania prawicowe oddzielnych kandydatów, jednak ma ona obecnie mniej zwolenników niż jeszcze pięć miesięcy temu. Jest prawdopodobne, że za obserwowaną zmianą w deklaracjach kryje się przede wszystkim zwątpienie w możliwość realizacji tego scenariusza - by startował jeden kandydat prawicy. Być może także w stworzeniu szerszego spektrum możliwości wyboru część osób identyfikujących się z prawicą widzi szansę na przyciągnięcie większego odsetka głosujących i uniknięcie sytuacji, w której obecny prezydent wygrałby już w I turze wyborów. Mimo tej zmiany nadal jednak prawie połowa potencjalnych wyborców utożsamiających się z prawicą wydaje się liczyć na porozumienie ugrupowań prawicowych i wystawienie przez nie wspólnego kandydata.

Tabela 3

Czy Pan(i) osobiście wolał(a)by, aby w tych wyborach:	Deklarowane poglądy polityczne							
	lewicowe		centrowe		prawicowe		Trudno powiedzieć	
	IX 1999	I 2000	IX 1999	I 2000	IX 1999	I 2000	IX 1999	I 2000
	w procentach							
- startował jeden wspólny kandydat prawicy	26	29	37	33	62	49	20	15
- startowało wielu kandydatów ugrupowań prawicowych	20	34	17	30	14	28	11	26
Jest mi to obojętne	49	34	41	33	19	20	48	48
Trudno powiedzieć	5	3	5	4	5	3	21	11

Oczekiwanie na powołanie wspólnego kandydata prawicy dotyczy przede wszystkim zwolenników AWS - blisko dwie trzecie potencjalnych wyborców tego ugrupowania życzyłyby sobie takiego właśnie rozwiązania. Jednego kandydata prawicy wołałaby także prawie połowa sympatyków współkoalicjanta - UW. Natomiast scenariusz przewidujący wyłonienie po prawej stronie sceny politycznej jednego wspólnego kandydata cieszy się mniejszą popularnością wśród zwolenników małych ugrupowań prawicowych, takich jak: ROP, UPR, czy ChD III RP, które mniej lub bardziej oficjalnie zapowiedziały start w wyborach swych kandydatów. W tej kwestii głosy zwolenników SLD, podobnie jak całej badanej populacji, są dokładnie podzielone. W potencjalnym elektoracie PSL największa grupa wykazuje obojętność w tej sprawie.

Tabela 4

Czy Pan(i) osobiście wołał(a)by, aby w tych wyborach:	Potencjalne elektoraty ugrupowań politycznych				
	SLD	AWS	UW	PSL	Partie prawicowe: ROP, UPR, ChD III RP*
	w procentach				
- startował jeden wspólny kandydat prawicy	32	62	47	23	36
- startowało wielu kandydatów ugrupowań prawicowych	33	23	33	32	43
Jest mi to obojętne	34	12	17	38	19
Trudno powiedzieć	2	3	3	7	2

**Ze względu na znikomy odsetek badanych deklarujących poparcie dla tych ugrupowań, wskazania tej grupy badanych należy traktować z dużą dozą ostrożności.*

Ponad połowa ankietowanych (54%) nie potrafi powiedzieć, kto byłby najlepszym wspólnym kandydatem prawicy. Dalsze 10% twierdzi, że w ogóle wśród polityków prawicy nie ma dobrego kandydata na urząd prezydenta. W swobodnych wypowiedziach ankietowanych najczęściej pojawiały się nazwiska: Andrzeja Olechowskiego, Mariana Krzaklewskiego i Tadeusza Mazowieckiego. Część zdeklarowanych zwolenników obecnego prezydenta uważa nawet, że właśnie on byłby najlepszym kandydatem prawicy. Tych samych

polityków i w tej samej kolejności, tylko nieco częściej, wymieniali najbardziej zainteresowani, czyli osoby identyfikujące się z prawicą. Jednak ponad połowa spośród nich nie potrafi powiedzieć, kto byłby najlepszym kandydatem na prezydenta popieranej przez nich opcji politycznej, bądź twierdzi, że w ogóle nie widzi takiego kandydata.

Tabela 5

Kto, Pana(i) zdaniem, byłby najlepszym wspólnym kandydatem prawicy?	Ogół badanych	Deklarowane poglądy polityczne			
		lewicowe	centrowe	prawicowe	Trudno powiedzieć
	w procentach				
Andrzej Olechowski	7	5	6	13	2
Marian Krzaklewski	6	5	3	11	3
Tadeusz Mazowiecki	5	8	4	5	0
Aleksander Kwaśniewski	3	4	3	3	4
Bronisław Geremek	2	3	2	3	0
Lech Wałęsa	2	2	2	2	2
Maciej Płażyński	2	2	3	2	0
Jan Olszewski	2	2	0	1	2
Leszek Balcerowicz	1	1	1	2	1
Hanna Gronkiewicz-Waltz	1	1	1	2	0
Nie ma dobrego kandydata ugrupowań prawicowych	10	18	11	5	3
Trudno powiedzieć	54	44	56	48	78

W zestawieniu pominięto polityków uzyskujących mniej niż 1% wskazań w elektoracie prawicowym.

Wśród potencjalnych wyborców AWS stosunkowo największą popularnością cieszy się kandydatura Mariana Krzaklewskiego (20% głosów). W mniejszym stopniu popierani są inni kandydaci: Andrzej Olechowski (8%), Lech Wałęsa i Tadeusz Mazowiecki (po 5%). Zwolennicy małych partii prawicowych najczęściej wymieniali nazwiska Jana Olszewskiego (12%), Hanny Gronkiewicz-Waltz (10%), Andrzeja Olechowskiego (9%) oraz Mariana Krzaklewskiego (6%). Sympatycy UW jako dobrego kandydata prawicy najczęściej wskazywali Andrzeja Olechowskiego (22%) oraz Tadeusza Mazowieckiego (15%). Wśród wyborców tej partii pojawiała się również kandydatura Leszka Balcerowicza (9%), natomiast zupełnie znikomy odsetek badanych jako dobrego kandydata typował Mariana

Krzaklewskiego (1%). Blisko połowa zwolenników AWS (49%) i małych partii prawicowych (44%) oraz niespełna dwie piąte potencjalnych wyborców UW (38%) nie umiało wskazać żadnego dobrego kandydata prawicy na prezydenta.

FAWORYT(CI) WYBORÓW

Jak dotąd niekwestionowanym liderem w walce o fotel prezydencki ciągle pozostaje Aleksander Kwaśniewski. Zamiar głosowania na obecnego prezydenta deklaruje ponad połowa badanych zapowiadających udział w wyborach. Gdyby zatem odbywały się one już dziś, Aleksander Kwaśniewski miałby szansę na zwycięstwo w I turze.

Dystans dzielący obecnego prezydenta od pozostałych ewentualnych kandydatów jest bardzo duży, a preferencje tych, którzy nie zaliczają się do wyborców Aleksandra Kwaśniewskiego, okazują się wyraźnie rozproszone. Spośród jego ewentualnych kontrkandydatów stosunkowo najwięcej zwolenników ma Andrzej Olechowski. Jednak zamiar oddania na niego głosu deklaruje tylko 8% potencjalnych wyborców. Nieco mniej badanych byłoby skłonnych głosować na Mariana Krzaklewskiego (6%). Na kolejnych miejscach listy popularności potencjalnych kandydatów na urząd prezydenta plasują się Tadeusz Mazowiecki oraz Lech Wałęsa (po 4%). Na dziesięć miesięcy przed terminem wyborów niewielkim zainteresowaniem wyborców cieszą się kandydatury innych potencjalnych reprezentantów prawicy czy też koalicji rządowej: Macieja Płażyńskiego oraz Jerzego Buzka (po 2%). Niezbyt popularny w roli ewentualnego kandydata na prezydenta jest również szef PSL Jarosław Kalinowski (2%).

Niewielkim poparciem cieszą się także kandydatury polityków, którzy w opinii publicznej mogą uchodzić za bardziej pewnych kandydatów - ogłosili już bowiem swój zamiar kandydowania w wyborach. Do zwolenników Jana Olszewskiego zalicza się 3% potencjalnych wyborców. Na Janusza Korwin-Mikkego oddałoby swój głos 2% deklarujących udział w wyborach. Jak dotąd nic nie wskazuje też, by „czarnym koniem” nadchodzących wyborów miał się stać Andrzej Lepper (3%). Najmniej popularnym kandydatem spośród uwzględnionych w naszym sondażu okazał się Tadeusz Wilecki, na którego obecnie oddałoby swój głos niespełna 1% badanych.

Na kogo z tej listy najchętniej oddał(a)by Pan(i) głos w wyborach prezydenckich?	Wskazania osób deklarujących udział w wyborach (N=805)	CBOS
Aleksander Kwaśniewski	55%	
Andrzej Olechowski	8%	
Marian Krzaklewski	6%	
Tadeusz Mazowiecki	4%	
Lech Wałęsa	4%	
Jan Olszewski	3%	
Andrzej Lepper	3%	
Jerzy Buzek	2%	
Jarosław Kalinowski	2%	
Janusz Korwin-Mikke	2%	
Maciej Płażyński	2%	
Tadeusz Wilecki	0%	
Ktoś inny	2%	
Trudno powiedzieć	8%	

We wszystkich grupach społeczno-demograficznych wyróżnionych ze względu na takie cechy, jak: wiek, płeć, wykształcenie, miejsce zamieszkania, poziom dochodów czy przynależność do określonej grupy społeczno-zawodowej **Aleksander Kwaśniewski** cieszy się większym poparciem niż pozostali politycy uwzględnieni w naszym badaniu. Do zwolenników obecnego prezydenta nieco częściej zaliczają się kobiety niż mężczyźni. Szczególnie dużym poparciem cieszy się on wśród respondentów w wieku od 45 do 54 lat, osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym, a z grup społeczno-zawodowych - wśród pracowników fizyczno-umysłowych, robotników, rolników oraz bezrobotnych. Poparcie dla Aleksandra Kwaśniewskiego jest słabo zróżnicowane ze względu na wielkość miejsca zamieszkania - równie duże jest ono na wsi, jak i w dużych miastach. Wyjątek stanowią największe aglomeracje, gdzie obecny prezydent ma stosunkowo mniej zwolenników. Podobnie przebiegają zróżnicowania deklaracji poparcia w zależności od samooceny sytuacji

materialnej badanych. Równie często potencjalny elektorat obecnego prezydenta stanowią osoby źle oceniające własne warunki materialne, jak i określające je jako średnie (po 58%), natomiast relatywnie najmniej zwolenników ma on wśród osób dobrze oceniających własną sytuację materialną (47%).

W większości kategorii wyróżnionych ze względu na cechy społeczno-demograficzne respondentów poparcie dla Aleksandra Kwaśniewskiego wynosi co najmniej 50%, jednak nawet wśród grup, w których jest mniej popularny, kształtuje się ono na poziomie co najmniej dwóch piątych. Czynniki relatywnie najsilniej różnicującymi deklaracje poparcia Aleksandra Kwaśniewskiego w wyborach są przede wszystkim religijność mierzona częstością udziału w praktykach religijnych oraz poglądy polityczne. Jedynie wśród osób uczestniczących w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu oraz ankietowanych o poglądach prawicowych odsetek zwolenników obecnego prezydenta jest relatywnie niski i wynosi około jednej piątej wskazań.

Do zwolenników **Andrzeja Olechowskiego** częściej zaliczają się mężczyźni niż kobiety. Nieco częściej zamiar głosowania na niego deklarują osoby w wieku od 45 do 54 lat, mieszkańcy dużych miast i wielkich aglomeracji, badani z wykształceniem co najmniej średnim, deklarujący najwyższe dochody na osobę w rodzinie i dobrze oceniający własne warunki materialne. W grupach społeczno-zawodowych jego kandydaturę relatywnie częściej niż pozostali popierają przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, pracownicy umysłowi niższego szczebla, a przede wszystkim prywatni przedsiębiorcy i osoby prowadzące własną działalność gospodarczą. Spośród tych ostatnich chęć oddania głosu na Andrzeja Olechowskiego deklaruje blisko co trzeci badany zamierzający głosować. Kandydatura ta jest natomiast wyraźnie mniej popularna wśród robotników, pracowników fizyczno-umysłowych, rolników oraz uczniów i studentów. Poparciu Andrzeja Olechowskiego sprzyjają prawicowe poglądy polityczne, natomiast w niewielkim stopniu deklaracje badanych różnicuje częstość ich udziału w praktykach religijnych. Można by zatem zaryzykować twierdzenie, że Andrzej Olechowski cieszyłby się poparciem raczej jako kandydat liberalnej prawicy.

Elektorat **Mariana Krzaklewskiego**, trzeciego z najbardziej liczących się kandydatów, jest słabiej zróżnicowany. W większości grup wyróżnionych ze względu na cechy społeczno-demograficzne poparcie dla przewodniczącego „Solidarności” jest zbliżone. Do jego zwolenników nieco częściej niż inni zaliczają się ludzie młodzi - w wieku od 25 do 34 lat. Spośród grup społeczno-zawodowych jego kandydatura cieszy się stosunkowo największą popularnością wśród pracowników fizyczno-umysłowych, robotników wykwalifikowanych oraz osób bezrobotnych. Za zwolenników Mariana Krzaklewskiego częściej niż inni uważają się osoby głęboko religijne i praktykujące kilka razy w tygodniu oraz badani o poglądach prawicowych.

PREFERENCJE WYBORCZE A POGŁĄDY POLITYCZNE I SYMPATIE PARTYJNE

Aleksander Kwaśniewski jest przede wszystkim kandydatem osób identyfikujących się z lewicą - do jego potencjalnych wyborców zalicza się ogromna większość z nich, do nielicznych należą natomiast osoby, które brałyby pod uwagę innych kandydatów lub nie miały żadnych preferencji. Jego kandydatura ma jednak w znacznej mierze charakter uniwersalny. Obecnego prezydenta popiera ponad połowa ankietowanych o poglądach centrowych, a także co piąty respondent deklarujący przekonania prawicowe. O uniwersalnym charakterze tej kandydatury świadczy również duże poparcie, jakim Aleksander Kwaśniewski cieszy się wśród osób niezainteresowanych polityką, mających niesprecyzowane poglądy polityczne i nieutożsamiających się z żadną z opcji.

O ile elektorat lewicowy niemal powszechnie popiera kandydaturę obecnego prezydenta, o tyle preferencje wyborcze osób o poglądach prawicowych okazują się silnie rozproszone. Wśród potencjalnych kandydatów utożsamianych z tą opcją polityczną stosunkowo największą popularnością cieszy się kandydatura Andrzeja Olechowskiego. Na tyle samo głosów mógłby tu jednak liczyć także Aleksander Kwaśniewski. Tylko nieco mniejszym poparciem niż Andrzej Olechowski i obecny prezydent wśród osób identyfikujących się z prawicą cieszy się także Marian Krzaklewski. Dużą część prawicowego

elektoratu stanowią również zwolennicy takich kandydatów, jak Lech Wałęsa i Tadeusz Mazowiecki (po 8%). Dalsze 10% sympatyków prawicowej opcji politycznej najchętniej głosowałoby na Jerzego Buzka lub Macieja Płażyńskiego (po 5%).

Tabela 6

Na kogo z tej listy najchętniej oddał(a)by Pan(i) głos w wyborach prezydenckich?	Deklarowane poglądy polityczne			
	lewicowe	centrowe	prawicowe	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Jerzy Buzek	0	2	5	4
Jarosław Kalinowski	3	1	0	2
Janusz Korwin-Mikke	0	0	4	2
Marian Krzaklewski	0	3	16	5
Aleksander Kwaśniewski	85	57	20	50
Andrzej Lepper	3	4	1	5
Tadeusz Mazowiecki	1	4	8	3
Andrzej Olechowski	3	6	20	3
Jan Olszewski	1	4	4	4
Maciej Płażyński	0	2	5	0
Lech Wałęsa	1	4	8	4
Tadeusz Wilecki	0	0	0	0
Ktoś inny	0	4	3	2
Trudno powiedzieć	2	11	8	16

W elektoracie AWS największym poparciem cieszy się lider tej formacji - Marian Krzaklewski, jednak zamiar oddania na niego głosu deklaruje tylko nieco ponad jedna czwarta potencjalnych wyborców tego ugrupowania (28%). Co siódmy zwolennik AWS skłonny jest głosować na Andrzeja Olechowskiego (15%), a niemal taki sam odsetek - na Lecha Wałęsę oraz Aleksandra Kwaśniewskiego (po 14%).

Tabela 7

Na kogo z tej listy najchętniej oddał(a)by Pan(i) głos w wyborach prezydenckich?	Potencjalne elektoraty ugrupowań politycznych			
	AWS	UW	SLD	PSL
	w procentach			
Jerzy Buzek	5	6	0	0
Jarosław Kalinowski	0	0	1	13
Janusz Korwin-Mikke	0	3	2	0
Marian Krzaklewski	28	2	1	5
Aleksander Kwaśniewski	14	25	88	53
Andrzej Lepper	0	2	0	13
Tadeusz Mazowiecki	7	19	1	0
Andrzej Olechowski	15	31	4	9
Jan Olszewski	3	0	1	0
Maciej Płażyński	6	4	0	2
Lech Wałęsa	14	2	0	0
Tadeusz Wilecki	0	0	0	0
Ktoś inny	2	2	1	0
Trudno powiedzieć	7	4	3	6

Z kolei w elektoracie drugiego z koalicjantów - UW na stosunkowo największe poparcie mógłby liczyć Andrzej Olechowski. Zamiar głosowania na niego w wyborach deklaruje prawie co trzeci zwolennik tej partii (31%). Sporo głosów mógłby zyskać tu także Aleksander Kwaśniewski (25%). Wśród zwolenników UW wyraźnie większym poparciem niż w pozostałych elektoratach (w tym także w elektoracie współkoalicjanta) cieszy się Tadeusz Mazowiecki (19%). Tylko 2% sympatyków UW poparłoby w wyborach kandydaturę Mariana Krzaklewskiego.

Poza Aleksandrem Kwaśniewskim żaden z kandydatów wymienionych na naszej liście praktycznie nie ma szans na uzyskanie znaczącego poparcia wśród potencjalnych wyborców SLD. Zwolennicy PSL poza obecnym prezydentem częściej niż inni poparliby w walce o fotel prezydencki szefa swojej partii Jarosława Kalinowskiego, a także - równie często - lidera „Samoobrony” Andrzeja Leppera. Na poparcie pewnej części zwolenników PSL mógłby też liczyć Andrzej Olechowski.

SILA NIECHĘCI - ELEKTORATY NEGATYWNE

O szansach w wyborach prezydenckich, zwłaszcza w początkowej fazie kampanii wyborczej, decyduje nie tylko liczba zadeklarowanych zwolenników, ale także prawdopodobieństwo powiększenia swego elektoratu. Zdolność do zwiększania liczby zwolenników przez kandydatów wyznacza w dużej mierze poziom niechęci i siła jej utrwalenia wśród potencjalnych wyborców. Inną przyczyną, dla której warto monitorować nie tylko poparcie dla poszczególnych kandydatów, ale też liczebność ich negatywnego elektoratu, jest zjawisko tzw. głosowania negatywnego, które można obserwować przede wszystkim w II turze wyborów. Zdarza się wówczas, że niektórzy z uczestników głosowania głosują na zasadzie „wyboru mniejszego zła”, popierając jakiegoś polityka głównie dlatego, by jego kontrkandydatowi, uznawanemu z jakichś powodów za bardziej nieodpowiedniego, uniemożliwić wyborcze zwycięstwo. W tej sytuacji czynnikiem decydującym o wyborczej decyzji jest nie tyle sympatia do popieranego kandydata, ile antypatia do jego przeciwnika.

Na dziesięć miesięcy przed wyborami w opinii ankietowanych najbardziej kontrowersyjnym kandydatem jest były prezydent Lech Wałęsa. Tylko z nieco mniejszym nasileniem niechęci mamy do czynienia w przypadku innych potencjalnych kandydatów, takich jak Andrzej Lepper i Marian Krzaklewski - do ich przeciwników zalicza się ponad dwie piąte deklarujących udział w głosowaniu.

Wysoki poziom negatywnych deklaracji nie determinuje ostatecznie możliwości osiągnięcia dobrego wyniku w wyborach, niemniej jednak dość dobrze określa granicę, poza którą powiększenie elektoratu jest już bardzo mało prawdopodobne. Pod tym względem wart odnotowania jest przypadek Lecha Wałęsy z wyborów w roku '95. Kandydatura ówczesnego prezydenta spotykała się wówczas z równie powszechnym odrzuceniem jak obecnie, jednak Lechowi Wałęsie udało się z czasem pozyskać niemal całą resztę wyborców, czyli tych, którzy nie zastrzegali się, że na pewno na niego nie zagłosują. Niemniej poprawa wyniku na wiele się nie zdała, gdyż w ostatecznym rozrachunku Lech Wałęsa przegrał wybory. Wydaje się zatem, że najbardziej odrzucani kandydaci mają istotnie mniejsze szanse na ostateczny sukces, niż ci, których kandydatura budzi sprzeciw kilku procent potencjalnych wyborców.

	CBOS
Na kogo z tej listy na pewno nie głosował(a)by Pan(i)?	Wskazania osób deklarujących udział w wyborach (N=802)
Lech Wałęsa	51%
Andrzej Lepper	45%
Marian Krzaklewski	45%
Jerzy Buzek	28%
Janusz Korwin-Mikke	27%
Tadeusz Wilecki	11%
Jarosław Kalinowski	10%
Aleksander Kwaśniewski	10%
Jan Olszewski	9%
Tadeusz Mazowiecki	8%
Maciej Płażyński	6%
Andrzej Olechowski	2%
Trudno powiedzieć	5%

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wymienić trzy nazwiska.

Ponad jedna czwarta ankietowanych nie głosowałaby także na Jerzego Buzka i Janusza Korwin-Mikkego. Co najmniej jedna dziesiąta respondentów na pewno nie oddałaby głosu na Tadeusza Wileckiego i Jarosława Kalinowskiego. Najmniej głosów niechęci na naszej liście zebrali Andrzej Olechowski i Maciej Płażyński.

Niechęć do Aleksandra Kwaśniewskiego deklaruje co dziesiąty badany. Świadczy to nie tylko o uniwersalnym charakterze tej kandydatury, ale także o tym, że szanse na pokonanie go w wyborach na zasadzie mobilizacji jego przeciwników są raczej niewielkie. W tej chwili scenariusz z wyborów '95, kiedy dla zwolenników „Solidarności” głosowanie na Lecha Wałęsę często miało charakter przede wszystkim głosowania przeciw byłemu liderowi SLD (i *vice versa* - głosowanie na Aleksandra Kwaśniewskiego było często głosowaniem na kandydata, jak to określali publicyści, o nazwisku nie-Wałęsa), ma nikłe szanse powodzenia.

Nawet wśród osób o poglądach prawicowych obecny prezydent nie ma szczególnie wielu przeciwników. Większość badanych utożsamiających się z prawicą odczuwa niechęć do Andrzeja Leppera (64%), co najmniej jedna czwarta deklaruje również, że na pewno nie oddałaby głosu na Janusza Korwin-Mikkego (36%), Lecha Wałęsę, Jarosława Kalinowskiego (po 27%) oraz Aleksandra Kwaśniewskiego (25%). Wśród respondentów identyfikujących się z prawicą możliwość głosowania na obecnego prezydenta deklaruje niewiele mniej osób, niż zalicza się do jego przeciwników. W elektoracie prawicowym niechęć do Aleksandra Kwaśniewskiego kształtuje się na takim samym poziomie jak do Mariana Krzaklewskiego.

Antypatie ankietowanych o orientacji lewicowej są w większym stopniu zorientowane według tradycyjnej osi podziałów wywodzącej się z przeszłości. Niemal powszechnie deklarowanemu poparciu dla obecnego prezydenta towarzyszą liczne deklaracje odrzucania kandydatur polityków najbardziej jednoznacznie utożsamianych z „Solidarnością” i prawicą - Lecha Wałęsy i Mariana Krzaklewskiego.

Tabela 8

Na kogo z tej listy na pewno nie głosował(a)by Pan(i)? Proszę wymienić nie więcej niż trzy nazwiska.	Deklarowane poglądy polityczne			
	lewicowe	centrowe	prawicowe	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Jerzy Buzek	38	27	15	30
Jarosław Kalinowski	4	6	27	2
Janusz Korwin-Mikke	24	24	36	22
Marian Krzaklewski	68	44	25	29
Aleksander Kwaśniewski	1	7	25	9
Andrzej Lepper	37	46	64	27
Tadeusz Mazowiecki	5	10	9	11
Andrzej Olechowski	2	1	3	2
Jan Olszewski	6	7	12	10
Maciej Płażyński	11	3	5	4
Lech Wałęsa	72	53	27	47
Tadeusz Wilecki	7	11	17	11
Trudno powiedzieć	1	8	1	16

Wśród potencjalnych wyborców AWS z największą niechęcią spotykają się: Andrzej Lepper, Janusz Korwin-Mikke, Aleksander Kwaśniewski i Jarosław Kalinowski. Zwolennicy UW zdecydowanie najbardziej nie akceptują Andrzeja Leppera. Blisko dwie piąte sympatyków tej partii na pewno nie oddałoby swego głosu także na Mariana Krzaklewskiego. W elektoracie PSL najsilniej odrzucani są potencjalni kandydaci o solidarnościowym rodowodzie - Lech Wałęsa, Jerzy Buzek i Marian Krzaklewski, sprzeciw budzi także kandydatura Janusza Korwin-Mikkego. Podobnie zwolennicy SLD najczęściej czują wyborczą antypatię do Lecha Wałęsy, Mariana Krzaklewskiego i Jerzego Buzka. Wśród sympatyków SLD z równie silną niechęcią jak obecny premier spotyka się lider „Samoobrony” Andrzej Lepper.

Tabela 9

Na kogo z tej listy na pewno nie głosował(a)by Pan(i)? Proszę wymienić nie więcej niż trzy nazwiska.	Potencjalne elektoraty ugrupowań politycznych			
	AWS	UW	SLD	PSL
	w procentach			
Jerzy Buzek	4	12	38	50
Jarosław Kalinowski	30	28	3	0
Janusz Korwin-Mikke	43	30	17	37
Marian Krzaklewski	12	38	71	41
Aleksander Kwaśniewski	34	16	0	3
Andrzej Lepper	66	79	38	20
Tadeusz Mazowiecki	8	1	5	21
Andrzej Olechowski	5	5	1	1
Jan Olszewski	14	11	8	9
Maciej Płażyński	6	6	10	3
Lech Wałęsa	18	24	70	60
Tadeusz Wilecki	20	20	7	10
Trudno powiedzieć	2	1	3	2

HIPOTETYCZNA II TURA WYBORÓW, CZYLI KTO Z KIM WYGRYWA

Decyzje, jakie podejmują wyborcy podczas wyborów prezydenckich, zawsze mają charakter kontekstowy - to, na kogo zdecydują się oddać swój głos, zależy nie tylko od walorów lub wad poszczególnych kandydatów rozpatrywanych indywidualnie, ale także od tego między kim a kim trzeba dokonać wyboru. Zapytaliśmy ankietowanych, jakie decyzje podjęliby w hipotetycznej II turze wyborów, gdyby mieli wybierać między dwoma kandydatami.

Na naszej liście par wyborczych kontrkandydatów obok mogących już uchodzić za pewnych pretendentów do prezydentury znalazły się także nazwiska polityków, którzy w różnych wypowiedziach pojawiali się jako ewentualni dobrzy kandydaci na urząd prezydenta. Pytając badanych o ich wybory w II turze głosowania relatywizujemy niejako szanse każdego z nich w stosunku do poparcia udzielanego ustępującemu, a zarazem ubiegającemu się o następną kadencję Aleksandrowi Kwaśniewskiemu, czyli do szans kandydata cieszącego się - według dotychczasowych sondaży - największą popularnością.

Wszystko wskazuje na to, że w obecnym stanie zaawansowania kampanii prezydenckiej Aleksander Kwaśniewski nie ma rywala, który mógłby zagrozić jego pozycji. Zdecydowaną przewagą głosów wygrywa ze wszystkimi politykami uwzględnionymi w naszym badaniu. Niewiele przy tym wydaje się zależeć od osoby samego kontrkandydata. W konfrontacji z Aleksandrem Kwaśniewskim bardzo podobnie wypadają zarówno Andrzej Olechowski, którego kandydatura, po Aleksandrze Kwaśniewskim, ma stosunkowo najwięcej zwolenników, jak i Tadeusz Mazowiecki, Marian Krzaklewski czy Jerzy Buzek. W rywalizacji z obecnym prezydentem na nieco mniej głosów mogliby liczyć Jan Olszewski i Maciej Płażyński. Spośród kandydatów prawicowych czy centroprawicowych stosunkowo najmniejsze szanse w starciu z Aleksandrem Kwaśniewskim miałby Lech Wałęsa. Znacznie słabszych rywali obecny prezydent znalazłby w osobach takich polityków, jak: Jarosław Kalinowski, Janusz Korwin-Mikke, Tadeusz Wilecki czy Andrzej Lepper.

Tabela 10

Gdyby do II tury wyborów prezydenckich przeszli ... , to na którego z tych kandydatów oddał(a)by Pan(i) swój głos?*	Wskazania respondentów według terminów badań	
	V 1999	I 2000
	w procentach	
Aleksander Kwaśniewski	-	68
Tadeusz Mazowiecki	-	21
Skreślił(a)bym obu	-	4
Trudno powiedzieć	-	7
Aleksander Kwaśniewski	-	68
Andrzej Olechowski	-	20
Skreślił(a)bym obu	-	3
Trudno powiedzieć	-	9
Aleksander Kwaśniewski	72	70
Marian Krzaklewski	18	19
Skreślił(a)bym obu	5	4
Trudno powiedzieć	5	7
Aleksander Kwaśniewski	68	71
Jerzy Buzek	21	19
Skreślił(a)bym obu	4	3
Trudno powiedzieć	7	7
Aleksander Kwaśniewski	73	72
Jan Olszewski	16	17
Skreślił(a)bym obu	5	3
Trudno powiedzieć	6	8
Aleksander Kwaśniewski	-	73
Maciej Płażyński	-	17
Skreślił(a)bym obu	-	2
Trudno powiedzieć	-	8
Aleksander Kwaśniewski	75	75
Lech Wałęsa	14	15
Skreślił(a)bym obu	5	3
Trudno powiedzieć	6	7
Aleksander Kwaśniewski	-	78
Jarosław Kalinowski	-	8
Skreślił(a)bym obu	-	6
Trudno powiedzieć	-	8
Aleksander Kwaśniewski	-	78
Janusz Korwin-Mikke	-	8
Skreślił(a)bym obu	-	6
Trudno powiedzieć	-	8
Aleksander Kwaśniewski	-	78
Tadeusz Wilecki	-	7
Skreślił(a)bym obu	-	5
Trudno powiedzieć	-	10
Aleksander Kwaśniewski	-	79
Andrzej Lepper	-	7
Skreślił(a)bym obu	-	6
Trudno powiedzieć	-	8

* W zestawieniu pominięto osoby deklarujące absencję wyborczą. W zależności od pary kandydatów, deklaracje takie składało 7-10% ogółu ankietowanych.

Powyższe wyniki wskazują, że w ewentualnej II turze wyborów większych szans w rywalizacji z Aleksandrem Kwaśniewskim raczej nie będą mieli kandydaci popierani przez pomniejsze ugrupowania prawicowe lub inne niekojarzone z głównym nurtem postsolidarnościowym (Lepper, Wilecki, Korwin-Mikke). Rozmiary elektoratu, jaki każdy z tych polityków jest w stanie zmobilizować, przynajmniej na razie nie wydają się zbyt duże. W sumie można powiedzieć, że (o ile nie pojawi się ktoś zdolny odegrać w tych wyborach rolę „czarnego konia”) potencjalnie największe szanse w starciu z obecnym prezydentem w II turze wyborów ma „wielki nieobecny” - solidarnościowy, ale zarazem możliwy do zaakceptowania przez wyborców ze środka sceny politycznej kandydat, który nie został jeszcze wyłoniony.

Trzeba zastrzec, że druzgocąca przewaga Aleksandra Kwaśniewskiego nad wszystkimi badanymi konkurentami, widoczna w deklaracjach ankietowanych, w dużym stopniu może wynikać z braku ostatecznych decyzji i pełnej listy kandydatów. Jest bowiem oczywiste, iż trudniej identyfikować się z kandydatem hipotetycznym niż zadeklarowanym i popieranym przez konkretną siłę polityczną.

KTO WYGRA WYBORY? PRZEWIDYWANIA POLAKÓW

Aleksander Kwaśniewski uchodzi wśród Polaków za niekwestionowanego faworyta tegorocznych wyborów prezydenckich. Gdy zapytaliśmy ankietowanych, kto ich zdaniem wygra wybory², aż 71% wyraziło przekonanie, że zwycięzcą będzie obecny prezydent. Szanse, jakie badani dają w tym względzie innym politykom, są minimalne. W sumie tylko 6% ogółu ankietowanych skłonnych jest zakładać przegraną Aleksandra Kwaśniewskiego i jako zwycięzcę typuje jakiegoś kontrkandydata prezydenta. Na liście potencjalnych zwycięzców wyborów relatywnie najczęściej pojawiały się nazwiska Mariana Krzaklewskiego (2%), Lecha Wałęsy i Jerzego Buzka (po 1%).

² Było to pytanie otwarte, odpowiadając na nie respondenci sami i bez żadnych sugestii udzielają odpowiedzi.

Nawet wśród osób deklarujących poglądy prawicowe panuje przekonanie, że nikt nie będzie w stanie odebrać zwycięstwa obecnemu prezydentowi. Zaledwie 4% badanych identyfikujących się z prawicą wierzy w wyborczy sukces Mariana Krzaklewskiego. Warto zauważyć, że odsetek wskazań „trudno powiedzieć” jest największy wśród osób o orientacji prawicowej, a najmniejszy wśród deklarujących poglądy lewicowe. Może to oznaczać, że im bliżej prawej strony sceny politycznej, tym więcej ankietowanych faktycznie nie ma jeszcze swego kandydata.

Tabela 11

Tego oczywiście nikt nie może wiedzieć na pewno, ale jak Pan(i) przypuszcza, kto wygra zbliżające się wybory prezydenckie?	Deklarowane poglądy polityczne			Ogół badanych
	lewicowe	centrowe	prawicowe	
	w procentach			
Aleksander Kwaśniewski	88	76	64	71
Marian Krzaklewski	1	2	4	2
Lech Wałęsa	0	1	2	0
Inni kandydaci	1	1	4	4
Trudno powiedzieć	10	20	25	23

Jeszcze większa niepewność co do przyszłego zwycięzcy jest w potencjalnym elektoracie AWS, choć nawet wśród zwolenników tej partii ponad połowa uważa, że wyborczy sukces odniesie jednak Aleksander Kwaśniewski. Marianowi Krzaklewskiemu nieco większe szanse dają potencjalni wyborcy UW niż AWS, częściej stawiający na inne osoby - w sumie jednak są to bardzo małe grupy.

Tabela 12

Tego oczywiście nikt nie może wiedzieć na pewno, ale jak Pan(i) przypuszcza, kto wygra zbliżające się wybory prezydenckie?	Potencjalne elektoraty ugrupowań politycznych			
	SLD	PSL	UW	AWS
	w procentach			
Aleksander Kwaśniewski	89	82	75	55
Marian Krzaklewski	1	1	7	5
Inni kandydaci	7	0	7	12
Trudno powiedzieć	10	17	11	29

Sytuacja przedwyborcza wciąż pozostaje niejasna. Utrzymująca się niepewność jest związana przede wszystkim z brakiem ostatecznych decyzji ze strony AWS.

Wydaje się, że wyniki dotychczasowych sondaży działają co najmniej deprymująco na potencjalnych uczestników walki o prezydenturę. Można sądzić, że przedłużający się stopień „zahipnotyzowania” centroprawicy sondażową przewagą obecnego prezydenta może spowodować - zgodnie z mechanizmem samospełniającego się proroctwa - że rzeczywiście w najbliższych wyborach żaden kandydat tej formacji nie będzie miał szans w rywalizacji z Aleksandrem Kwaśniewskim. Może się tak stać nie tyle z powodu braku zainteresowania wyborców i poparcia potencjalnego kandydata, ile przede wszystkim z tej prostej przyczyny, że kandydat ów nie będzie miał wystarczająco dużo czasu na profesjonalne przygotowanie i przeprowadzenie skutecznej kampanii wyborczej.

Opracowała
Agnieszka CYBULSKA

A N E K S

Tabela 1. Jesienią tego roku odbędą się wybory prezydenckie.
Czy Pan(i) osobiście interesuje się tymi wyborami?
(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Liczba osób Ogółem	72	26	3	1073
Płeć				
Mężczyźni	75	23	2	510
Kobiety	69	28	4	564
Wiek				
18-24 lat	66	27	7	154
25-34	71	27	2	190
35-44	77	21	2	203
45-54	78	22	1	233
55-64	71	28	2	111
65 lat i więcej	62	32	5	183
Miejsce zamieszkania				
Wies	63	32	5	397
Miasto do 20 tys.	70	28	2	127
20 - 100 tys.	77	23	0	212
101 - 500 tys.	75	21	3	185
501 tys.i więcej mieszk.	83	15	2	152
Wykształcenie				
Podstawowe	59	34	6	285
Zasadnicze zawodowe	70	29	1	279
Średnie	78	20	2	406
Wyższe	88	12	0	104
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier.,inteligencja	81	18	1	65
Prac.umysł.niż.szczebła	81	17	3	118
Pracownicy fiz.- umysł.	76	24	0	64
Robotnicy wykwalifikowani	75	23	1	107
Robotnicy niewykwalifik.	71	25	4	43
Rolnicy	76	21	3	70
Pracujący na własny rach.	82	18	0	63
Bierni zawodowo				
Renciści	60	34	6	106
Emeryci	67	31	2	201
Uczniowie i studenci	73	18	9	63
Bezrobotni	66	31	3	114
Gospodynie domowe i inni	59	36	5	57
Pracuje w:				
inst. państw.,publicznej	75	23	2	205
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	78	20	2	84
sekt. pryw. poza rolnict.	80	18	1	185
prywatnym gosp. rolnym	74	22	4	78
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	67	29	4	199
276 - 399	72	25	3	119
400 - 549	74	24	2	240
550 - 799	71	27	2	127
Powyżej 799 zł	80	17	3	178
Ocena własnych war. mater.				
Złe	63	31	6	340
Średnie	73	25	2	494
Dobre	80	19	1	239
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	68	31	2	73
Raz w tygodniu	70	26	3	530
1-2 razy w miesiącu	73	24	4	162
Kilka razy w roku	76	23	1	195
W ogóle nie uczestniczy	69	27	4	112
Poglądy polityczne				
Lewica	86	13	1	301
Centrum	69	27	4	298
Prawica	76	22	2	271
Trudno powiedzieć	48	46	5	200
Zainteresowanie polityką				
Bardzo duże	99	1	0	30
Duże	90	10	0	104
Średnie	85	14	2	489
Nikie	58	37	5	284
Żadne	40	55	6	165

Tabela 2. Gdyby w najbliższą niedzielę odbywały się wybory prezydenckie, to czy wziął(ę)by Pan(i) w nich udział? 1 - Na pewno wziął(ę)by w nich udział; 2 - Nie wiem, czy wziął(ę)by w nich udział; 3 - Na pewno nie wziął(ę)by w nich udziału

(%)

	1	2	3	Liczba osób
Liczba osób Ogółem	75	13	12	1073
Płeć				
Mężczyźni	78	11	11	510
Kobiety	72	15	13	564
Wiek				
18-24 lat	74	15	10	154
25-34	72	14	13	190
35-44	78	11	11	203
45-54	81	9	11	233
55-64	75	15	10	111
65 lat i więcej	67	15	17	183
Miejsce zamieszkania				
Wieś	69	17	14	397
Miasto do 20 tys.	78	10	12	127
20 - 100 tys.	78	12	9	212
101 - 500 tys.	73	11	16	185
501 tys. i więcej mieszk.	86	7	7	152
Wykształcenie				
Podstawowe	67	14	19	285
Zasadnicze zawodowe	70	15	14	279
Średnie	80	12	8	406
Wyższe	92	6	2	104
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	90	5	5	65
Prac. umysł. niż. szczebla	81	11	8	118
Pracownicy fiz.-umysł.	85	5	10	64
Robotnicy wykwalifikowani	74	20	6	107
Robotnicy niewykwalifik.	80	7	13	43
Rolnicy	86	6	8	70
Pracujący na własny rach.	77	10	12	63
Bierni zawodowo				
Renciści	67	17	17	106
Emeryci	72	13	14	201
Uczniowie i studenci	76	16	8	63
Bezrobotni	64	17	19	114
Gospodynie domowe i inni	63	16	22	57
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	82	10	7	205
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	84	9	7	84
sekt. pryw. poza rolnict.	77	13	10	185
prywatnym gosp. rolnym	81	8	11	78
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	70	14	16	199
276 - 399	76	12	11	119
400 - 549	78	14	8	240
550 - 799	77	14	9	127
Powyżej 799 zł	82	8	10	178
Ocena własnych war. mater.				
Złe	66	15	19	340
Średnie	76	14	11	494
Dobre	87	8	6	239
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	68	16	16	73
Raz w tygodniu	77	13	10	530
1-2 razy w miesiącu	74	15	11	162
Kilka razy w roku	76	12	12	195
W ogóle nie uczestniczy	70	10	20	112
Poglądy polityczne				
Lewica	86	9	5	301
Centrum	72	12	16	298
Prawica	80	13	7	271
Trudno powiedzieć	58	19	23	200
Zainteresowanie polityką				
Bardzo duże	99	1	0	30
Duże	89	7	4	104
Średnie	84	9	7	489
Niskie	66	17	18	284
Żadne	51	24	25	165

Tabela 3. Czy Pan(i) osobiście wolał(a)by, aby w tych wyborach: 1 - startował jeden wspólny kandydat prawicy (ugrupowań prawicowych); 2 - startowało wielu kandydatów ugrupowań prawicowych; 3 - Jest mi to obojętne (%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Liczba osób Ogółem	32	30	33	5	1073
Płeć					
Mężczyźni	32	30	35	4	510
Kobiety	33	30	31	6	564
Wiek					
18-24 lat	25	37	34	4	154
25-34	33	30	31	6	190
35-44	34	33	30	3	203
45-54	35	32	30	4	233
55-64	30	26	40	4	111
65 lat i więcej	35	21	36	8	183
Miejsce zamieszkania					
Wieś	23	33	38	7	397
Miasto do 20 tys.	24	33	39	5	127
20 - 100 tys.	39	25	33	4	212
101 - 500 tys.	45	29	22	5	185
501 tys.i więcej mieszk.	40	30	28	2	152
Wykształcenie					
Podstawowe	28	22	43	7	285
Zasadnicze zawodowe	31	35	29	5	279
Średnie	34	32	30	4	406
Wyższe	44	28	26	1	104
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	36	32	31	1	65
Prac.umysł.niż.szczebła	26	41	25	7	118
Pracownicy fiz.-umysł.	45	28	24	3	64
Robotnicy wykwalifikowani	29	34	33	4	107
Robotnicy niewykwalifik.	25	36	38	2	43
Rolnicy	30	35	32	3	70
Pracujący na własny rach.	39	15	43	3	63
Bierni zawodowo					
Renciści	31	21	42	6	106
Emeryci	35	24	34	6	201
Uczniowie i studenci	41	25	25	9	63
Bezrobotni	25	39	32	5	114
Gospodynie domowe i inni	32	30	35	3	57
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	32	36	27	6	205
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	33	34	31	2	84
sekt. pryw. poza rolnict.	34	29	35	3	185
prywatnym gosp. rolnym	29	34	33	3	78
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	31	36	27	6	199
276 - 399	40	24	32	3	119
400 - 549	31	28	34	6	240
550 - 799	30	33	31	6	127
Powyżej 799 zł	40	30	27	2	178
Ocena własnych war. mater.					
Źłe	29	28	37	6	340
Średnie	30	31	34	5	494
Dobre	41	30	25	3	239
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	43	24	32	1	73
Raz w tygodniu	33	28	34	6	530
1-2 razy w miesiącu	26	38	30	6	162
Kilka razy w roku	35	31	32	2	195
W ogóle nie uczestniczy	27	31	35	7	112
Poglądy polityczne					
Lewica	29	34	34	3	301
Centrum	33	30	33	4	298
Prawica	49	28	20	3	271
Trudno powiedzieć	15	26	48	11	200
Zainteresowanie polityką					
Bardzo duże	33	20	45	1	30
Duże	36	35	28	1	104
Średnie	38	33	26	3	489
Nikie	27	30	34	9	284
Żadne	22	18	53	7	165

Tabela 4. Na kogo z tej listy najchętniej oddał(a)by Pan(i) głos w wyborach prezydenckich? 1 - Jerzy Buzek; 2 - Jarosław Kalinowski; 3 - Janusz Korwin-Mikke; 4 - Marian Krzaklewski; 5 - Aleksander Kwaśniewski; 6 - Andrzej Lepper; 7 - Tadeusz Mazowiecki; 8 - Andrzej Olechowski

(%)

	1	2	3	4	5	6	7	8
Liczba osób Ogółem	2	2	2	6	55	3	4	8
Płeć Mężczyźni Kobiety	2 3	2 1	2 1	7 5	51 59	4 2	5 3	11 6
Wiek 18-24 lat 25-34 35-44 45-54 55-64 65 lat i więcej	4 3 3 1 1 2	2 4 1 0 2 1	2 0 3 1 0 2	5 11 6 3 6 5	58 51 53 64 57 45	4 2 3 3 1 5	5 3 4 1 4 8	1 9 8 12 7 9
Miejsce zamieszkania Wieś Miasto do 20 tys. 20 - 100 tys. 101 - 500 tys. 501 tys.i więcej mieszk.	1 4 2 4 2	4 0 0 0 1	0 3 0 2 5	6 8 6 3 7	56 56 59 57 46	8 0 0 1 1	1 6 3 6 7	5 7 8 11 14
Wykształcenie Podstawowe Zasadnicze zawodowe Średnie Wyższe	1 4 2 1	3 1 2 0	1 1 2 2	5 7 6 2	51 59 56 53	7 3 1 0	2 2 1 10	3 6 11 14
Grupa społ.-zaw. pracujący Kadra kier., inteligencja Prac.umysł.niż.szczebla Pracownicy fiz.- umysł. Robotnicy wykwalifikowani Robotnicy niewykwalifik. Rolnicy Pracujący na własny rach.	2 3 5 2 3 0 0	0 3 2 0 8 3 1	3 1 0 0 5 0 8	3 2 15 11 6 1 3	55 55 65 60 61 59 43	0 1 0 1 4 13 2	11 3 0 1 0 0 4	10 10 2 5 0 4 32
Bierni zawodowo Renciści Emeryci Uczniowie i studenci Bezrobotni Gospodynie domowe i inni	3 2 2 2 6	1 2 2 0 0	1 1 4 0 0	2 5 3 12 9	57 49 55 61 42	4 3 0 5 2	3 7 9 2 5	13 9 1 6 8
Pracuje w: inst. państw., publicznej spółce właścicieli prywatnych i państwa sekt. pryw. poza rolnict. prywatnym gosp. rolnym	1 5 4 0	3 0 1 3	1 3 5 0	7 6 6 0	56 63 53 61	1 0 2 12	4 3 4 0	6 6 14 6
Dochody na jedną osobę Do 275 zł 276 - 399 400 - 549 550 - 799 Powyżej 799 zł	2 3 3 2 4	4 1 1 0 1	1 1 1 0 3	7 9 7 5 3	54 56 60 59 49	9 3 1 2 1	1 0 3 7 6	3 5 7 9 16
Ocena własnych war. mater. Źle Średnie Dobre	2 2 3	1 3 0	0 2 3	6 5 7	58 58 47	4 3 1	3 3 6	4 8 14
Udział w prakt. religijnych Kilka razy w tygodniu Raz w tygodniu 1-2 razy w miesiącu Kilka razy w roku W ogóle nie uczestniczy	3 3 0 3 1	1 2 2 1 0	3 1 2 2 3	16 6 8 0 5	23 52 51 70 68	0 3 5 3 1	7 4 3 1 8	9 10 7 5 6
Poglądy polityczne Lewica Centrum Prawica Trudno powiedzieć	0 2 5 4	3 1 0 2	0 0 4 2	0 3 16 5	85 57 20 50	3 4 1 5	1 4 8 3	3 6 20 3
Zainteresowanie polityką Bardzo duże Duże Średnie Niskie Zadne	3 1 3 3 2	0 1 1 2 3	0 2 2 2 0	3 5 7 5 4	52 57 54 60 46	0 3 3 1 9	13 3 4 4 3	15 13 9 4 6

Tabela 4 cd. 9 - Jan Olszewski; 10 - Maciej Płażyński; 11 - Lech Wałęsa; 12 - Tadeusz Wilecki

	(%)						
	9	10	11	12	Ktoś inny	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Liczba osób Ogółem	3	2	4	0	2	8	805
Płeć							
Mężczyźni	2	2	4	0	3	7	399
Kobiety	4	2	4	0	1	9	406
Wiek							
18-24 lat	0	1	5	0	1	13	114
25-34	1	1	4	0	3	9	137
35-44	4	3	2	0	3	6	159
45-54	4	0	3	0	1	5	187
55-64	3	5	4	1	3	6	84
65 lat i więcej	4	2	6	0	2	9	123
Miejsce zamieszkania							
Wieś	3	2	4	0	1	9	275
Miasto do 20 tys.	1	2	5	0	1	4	99
20 - 100 tys.	5	2	3	0	2	10	166
101 - 500 tys.	2	1	4	0	2	7	136
501 tys.i więcej mieszk.	2	2	4	1	4	5	130
Wykształcenie							
Podstawowe	2	3	9	0	1	13	190
Zasadnicze zawodowe	3	2	2	0	2	9	196
Średnie	3	1	3	0	1	6	324
Wyższe	3	1	2	0	6	2	95
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	3	3	2	0	2	5	59
Prac. umysł. niż. szczebla	5	1	4	0	4	9	95
Pracownicy fiz.- umysł.	0	2	8	0	0	0	54
Robotnicy wykwalifikowani	3	1	2	0	3	11	80
Robotnicy niewykwalifik.	0	0	3	0	0	8	34
Rolnicy	6	6	1	0	0	8	60
Pracujący na własny rach.	0	0	1	0	0	5	49
Bierni zawodowo							
Renciści	3	0	6	0	1	6	71
Emeryci	3	3	4	1	3	9	145
Uczniowie i studenci	0	3	0	0	6	15	48
Bezrobotni	4	0	4	0	0	6	73
Gospodynie domowe i inni	3	0	13	0	3	8	36
Pracuje w:							
inst. państw., publicznej	5	2	3	0	2	9	169
spółce właścicieli	0	0	4	0	3	8	71
prywatnych i państwa	1	2	3	0	2	5	142
sekt. pryw. poza rolnict.	6	3	1	0	0	8	63
prywatnym gosp. rolnym							
Dochody na jedną osobę							
Do 275 zł	3	0	3	0	1	11	140
276 - 399	5	2	4	0	2	7	91
400 - 549	5	2	5	0	0	9	187
550 - 799	2	2	2	0	4	5	98
Powyżej 799 zł	2	2	5	1	5	5	146
Ocena własnych war. mater.							
Złe	4	2	4	0	1	10	224
Średnie	3	1	3	0	2	8	374
Dobre	1	3	6	0	3	5	207
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	6	3	14	0	6	9	49
Raz w tygodniu	3	2	4	0	1	8	407
1-2 razy w miesiącu	1	2	4	0	2	13	120
Kilka razy w roku	3	1	3	1	2	6	148
W ogóle nie uczestniczy	1	1	1	0	3	0	78
Poglądy polityczne							
Lewica	1	0	1	0	0	2	258
Centrum	4	2	4	0	4	11	214
Prawica	4	5	8	0	3	8	216
Trudno powiedzieć	4	0	4	0	2	16	115
Zainteresowanie polityką							
Bardzo duże	0	0	0	0	2	12	30
Duże	6	3	5	0	4	7	93
Średnie	5	3	3	0	2	7	412
Niskie	3	0	8	0	1	10	186
Zadne	2	0	8	0	1	15	84

Tabela 5. Na kogo z tej listy na pewno nie głosował(a)by Pan(i)? 1 - Jerzy Buzek; 2 - Jarosław Kalinowski; 3 - Janusz Korwin-Mikke; 4 - Marian Krzaklewski; 5 - Aleksander Kwaśniewski; 6 - Andrzej Lepper; 7 - Tadeusz Mazowiecki; 8 - Andrzej Olechowski

(%)

	1	2	3	4	5	6	7	8
Liczba osób Ogółem	28	10	27	45	10	45	8	2
Płeć								
Mężczyźni	26	10	30	47	12	45	9	2
Kobiety	30	11	23	42	8	45	8	2
Wiek								
18-24 lat	26	7	22	37	6	50	7	2
25-34	26	10	27	41	10	52	8	1
35-44	32	9	29	47	11	45	12	2
45-54	29	9	31	53	9	39	9	2
55-64	24	16	22	50	6	44	5	2
65 lat i więcej	27	14	24	36	16	43	6	4
Miejsce zamieszkania								
Wieś	34	5	30	40	7	29	12	2
Miasto do 20 tys.	22	13	30	46	7	40	10	4
20 - 100 tys.	24	11	27	52	9	48	6	0
101 - 500 tys.	23	15	22	46	15	48	7	4
501 tys.i więcej mieszk.	27	14	23	43	14	74	4	2
Wykształcenie								
Podstawowe	29	5	24	34	11	30	11	4
Zasadnicze zawodowe	31	9	28	51	10	31	10	2
Średnie	26	13	29	42	9	56	8	1
Wyższe	23	14	21	59	11	67	0	1
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier., inteligencja	16	17	31	58	13	58	2	2
Prac.umysł.niż.szczębła	26	12	22	51	3	69	3	3
Pracownicy fiz.-umysł.	20	8	29	38	11	33	18	2
Robotnicy wykwalifikowani	37	5	21	50	12	33	12	3
Robotnicy niewykwalifik.	41	5	42	33	3	31	18	3
Rolnicy	40	3	37	39	7	19	17	0
Pracujący na własny rach.	25	11	18	68	15	59	7	1
Bierni zawodowo								
Renciści	30	8	20	46	12	37	9	5
Emeryci	22	17	24	43	11	45	4	2
Uczniowie i studenci	21	17	26	36	10	76	0	0
Bezrobotni	30	10	20	40	3	39	7	0
Gospodynie domowe i inni	36	0	31	20	20	33	16	4
Pracuje w:								
inst. państw., publicznej	27	14	33	49	11	50	10	2
spółce właścicieli								
prywatnych i państwa	16	4	29	42	4	49	7	3
sekt. pryw. poza rolnict.	34	12	21	57	11	53	8	1
prywatnym gosp. rolnym	36	3	36	42	7	22	17	0
Dochody na jedną osobę								
Do 275 zł	35	4	22	41	5	30	14	2
276 - 399	35	7	33	44	12	29	14	1
400 - 549	25	12	32	41	9	48	7	2
550 - 799	27	14	27	50	11	50	7	1
Powyżej 799 zł	25	15	22	55	14	64	3	2
Ocena własnych war. mater.								
Złe	32	7	27	46	7	35	9	1
Średnie	27	9	26	45	8	43	8	2
Dobre	24	18	28	41	17	59	8	2
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	20	27	48	25	21	43	16	3
Raz w tygodniu	25	11	29	42	9	43	9	1
1-2 razy w miesiącu	24	9	28	40	9	43	9	2
Kilka razy w roku	36	7	20	53	8	46	6	3
W ogóle nie uczestniczy	35	7	16	57	11	57	3	3
Poglądy polityczne								
Lewica	38	4	24	68	1	37	5	2
Centrum	27	6	24	44	7	46	10	1
Prawica	15	27	36	25	25	64	9	3
Trudno powiedzieć	30	2	22	29	9	27	11	2
Zainteresowanie polityką								
Bardzo duże	34	26	17	56	22	48	0	3
Duże	22	18	35	50	10	58	8	0
Średnie	28	11	26	47	9	46	9	2
Niskie	27	6	24	44	8	41	7	2
Zadne	34	3	31	28	12	34	10	4

Tabela 5 cd. 9 - Jan Olszewski; 10 - Maciej Płażyński; 11 - Lech Wałęsa; 12 - Tadeusz Wilecki (%)

	9	10	11	12	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Liczba osób Ogółem	9	6	51	11	5	802
Płeć						
Mężczyźni	9	7	48	13	4	399
Kobiety	8	6	55	10	6	403
Wiek						
18-24 lat	11	6	54	10	7	114
25-34	6	5	41	8	9	137
35-44	10	9	50	13	2	158
45-54	8	8	58	12	3	186
55-64	8	6	46	14	8	84
65 lat i więcej	10	4	57	12	6	122
Miejsce zamieszkania						
Wieś	9	5	52	10	9	274
Miasto do 20 tys.	6	7	58	11	5	99
20 - 100 tys.	8	4	55	13	4	164
101 - 500 tys.	6	11	50	8	2	135
501 tys.i więcej mieszk.	14	7	42	15	1	130
Wykształcenie						
Podstawowe	10	4	58	7	9	190
Żasadnicze zawodowe	6	5	52	14	7	196
Średnie	10	9	47	11	3	323
Wyższe	7	8	51	16	1	93
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	8	10	54	21	1	58
Prac.umysł.niż.szczebła	10	10	45	5	0	95
Pracownicy fiz.-umysł	3	2	63	9	3	54
Robotnicy wykwalifikowani	10	13	51	11	8	80
Robotnicy niewykwalifik.	16	6	46	15	6	35
Rolnicy	5	1	59	16	7	60
Pracujący na własny rach.	7	3	31	22	0	49
Bierni zawodowo						
Renciści	8	7	58	7	5	70
Emeryci	10	5	54	12	6	144
Uczniowie i studenci	5	7	40	5	9	48
Bezrobotni	12	7	63	7	6	73
Gospodynie domowe i inni	8	3	36	13	13	36
Pracuje w:						
inst. państw., publicznej	9	10	46	12	2	168
spółce właścicieli						
prywatnych i państwa	12	11	48	15	7	71
sekt. pryw. poza rolnict.	7	4	53	10	2	142
prywatnym gosp. rolnym	5	2	56	18	6	63
Dochody na jedną osobę						
Do 275 zł	9	4	55	8	8	140
276 - 399	7	5	50	15	9	91
400 - 549	11	8	53	11	3	186
550 - 799	11	11	52	7	7	97
Powyżej 799 zł	7	7	42	15	2	145
Ocena własnych war. mater.						
Złe	8	4	58	11	7	224
Średnie	8	9	52	9	6	371
Dobre	11	5	43	15	2	207
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	11	0	39	11	5	49
Raz w tygodniu	8	5	50	11	6	406
1-2 razy w miesiącu	10	10	46	10	9	120
Kilka razy w roku	5	7	65	11	1	147
W ogóle nie uczestniczy	13	11	47	15	2	78
Poglądy polityczne						
Lewica	6	11	72	7	1	258
Centrum	7	3	53	11	8	213
Prawica	12	5	27	17	1	215
Trudno powiedzieć	10	4	47	11	16	115
Zainteresowanie polityką						
Bardzo duże	3	0	53	20	0	30
Duże	13	10	48	14	0	93
Średnie	9	6	52	11	4	411
Niskie	6	7	52	10	8	185
Żadne	8	3	49	8	12	84